

Rola metapoznawczego Ja w poszukiwaniu diagnostycznych informacji o sobie

Agnieszka Fanslau*, Hanna Brycz

Instytut Psychologii, Uniwersytet Gdański

THE ROLE OF METACOGNITIVE SELF IN SEARCHING FOR DIAGNOSTIC INFORMATION ABOUT THE SELF

Metacognitive self is self-insight into one's own biases. The aim of our study was to explore if metacognitive self (MCS) affects the intensity of searching for diagnostic information about the self. Participants consisted of 225 students who completed two questionnaires: Metacognitive Self Questionnaire (MCSQ-24) (Brycz and Konarski, 2016), and Self-Diagnostic Motive Scale (SDMS) (Brycz, et. al., 2018) twice in the academic year 2015/2016. The results show that individuals with higher metacognitive self are more likely to seek diagnostic information about themselves than people with a lower level of this characteristic. Moreover, a significant difference between measurements in the pursuit of self-assessment and self-improvement is a function of metacognitive self.

Key words: metacognition, metacognitive self, self motives

WPROWADZENIE

Zagadnienie metapoznania znane było już filozofom starożytnej Grecji. Natomiast od czasów Wundta (1883), stało się ono istotnym obszarem badań psychologicznych. Od lat 70-tych ubiegłego wieku Flavell (1979) prowadził szeroko zakrojone badania nad metawiedzą w obszarze psychologii rozwojowej. Obecnie metapoznanie odgrywa znaczącą rolę w psychologii edukacyjnej, poznawczej, a także neuropsychologii. Istnieje wiele badań łączących metapoznanie z poznaniem społecznym (*social cognition*) (Lories, Dardenne i Yzerbyt, 1998) oraz psychologią kliniczną (Cooper i in., 2007). Wielość i różnorodność perspektyw i obszarów, w których konstrukt jest badany wynika z faktu, że jest on nierozzerwalnie związany ze świadomością własnych stanów mentalnych, zakotwiczoną w pamięci trwałej (Koriat, 2007). Dzięki metapoznaniu, czyli myśleniu o przebiegu własnego myślenia (Dunlosky i Metcalfe, 2009) ludzie tworzą potoczne teorie osobowości, umysłu, postaw. Leży ono u podstaw interakcji społecznych (takich jak zawieranie przyjaźni z określonymi ludźmi), które wymagają świadomości zarówno własnych, jak i cudzych stanów mentalnych (Jost, Kruglanski i Nelson, 1998; King, 1998). Hennessey (1999) definiuje metapoznanie jako świadomość własnego myślenia, aktywne monitorowanie swoich procesów poznawczych, czy też stosowanie heurystyk jako narzędzi pomocnych w organizowaniu metod potrzebnych do rozwiązywania problemów. Martinez (2006), mówiąc

o metapoznaniu, skupia się na procesach monitorowania i kontroli myślenia. Natomiast Cross i Paris (1988) tworzą definicję, w której metapoznanie jest wiedzą i kontrolą, jaką dziecko ma nad swoim myśleniem i wszelkimi czynnościami związanymi z uczeniem się.

Biorąc pod uwagę zdolności metapoznawcze, można również mówić o metapoznaniu jako cesze, która pozwala ludziom trafnie rozpoznawać adaptacyjne prawidłowości psychologiczne we własnym zachowaniu (Brycz i Karasiewicz, 2011).

METAPOZNAWCZE JA (MJ)

Brycz (2016, s. 511) definiuje metapoznawcze Ja właśnie jako „trafne rozpoznawanie adaptacyjnych prawidłowości psychologicznych w swoim zachowaniu” (129 prawidłowości z nazwiskami odkrywców zjawisk znajdują się w książce: Brycz, 2012). Adaptacyjnych, bowiem większość z nich (np. wynikających z heurystyk) pozwala nam sprawnie funkcjonować (Nisbett i Ross, 1980), a ich manifestowanie we własnym zachowaniu jest warunkiem utrzymania zdrowia psychicznego (Taylor i Brown, 1988). Właściwa detekcja prawidłowości psychologicznych we własnym zachowaniu wydaje się nie lada osiągnięciem, biorąc pod uwagę fakt, że zwykle wychwytuje się ich aż 80% u innych ludzi, a tylko 18% u siebie (Brycz, 2004). Natomiast umiejętność trafnego spostrzegania siebie, gdzie Ja poznaje Ja, nie jest ani stanem trwałym, ani też powszechnym. Ludzie cechujący się niskim me-

* Korespondencję dotyczącą artykułu można kierować na adres: Agnieszka Fanslau, Uniwersytet Gdański, Instytut Psychologii, ul. Bażyńskiego 4, 80-309 Gdańsk.

agnieszka.fanslau@ug.edu.pl

Badania są sponsorowane przez grant NCN 2013/11/B/HS6/01463.

Za pomoc w zbieraniu danych dziękujemy mgr Patrycji Zalewskiej-Karpińskiej.

tapoznawczym Ja nie są świadomi tego, że widzą świat w sposób tendencyjny, to samo tyczy się wydawania sądów o sobie. Z drugiej zaś strony człowiek, u którego metapoznawcze Ja jest wysokie, zupełnie inaczej patrzy na siebie oraz otaczających go ludzi. Oceny jakie wydaje oraz samowiedza są trafne. Dodatkowo, ma zmniejszoną tendencję do przedstawiania siebie jako kogoś szczególnie wyjątkowego, o ponadprzeciętnych zdolnościach, a zatem lepszego niż inni ludzie (Brycz i Karasiewicz, 2011). Znane jest poznawcze podłoże MJ (Bar-Tal i in., 2017). Wierzymy też, że silne metapoznawcze Ja pełni poważną motywacyjną rolę, sprzyjającą samoregulacji. Dotychczasowe badania wskazują na to, że osoby z wysokim MJ są zdolne do wytrwałej pracy w warunkach przeciążenia, wykazują silną motywację osiągnąć oraz preferują takie wartości jak kierowanie sobą czy osiągnięcia (Brycz, 2014a). MJ odzwierciedla potrzebę uzyskania trafnej wiedzy o błędach (*biases*) i prawidłowościach psychologicznych, manifestowanych we własnym zachowaniu. Jako część Ja przemyślanego (*self-digest*) (Higgins, 1996), silne metapoznawcze Ja powinno skutkować dążeniem do uzyskania diagnostycznych informacji o sobie. Diagnostycznych, czyli takich, które poszerzają (trafną) wiedzę na własny temat oraz sprzyjają samonaprawie.

JA I MOTYWY ZWIĄZANE Z JA

Psychologowie od lat i w różny sposób próbują radzić sobie ze złożonością tego konstruktów i jego zdefiniowaniem. Szerzej na ten temat traktują inne publikacje (np. Markus, 1980; Higgins, 1996; Jarymowicz, 2008). W tym miejscu, cytując za Wojciszke (2011), rozważnie jest powiedzieć, że „Ja to luźna struktura różnych ról i tożsamości społecznych, przekonań na własny temat i samooceny oraz wartości i celów uznawanych za własne” (s. 151). Dzięki Ja ludzie utrzymują i negocjują swoją tożsamość, odczytują cudze zamiary, uczucia i reakcje na nasze postępowanie, opierają się impulsom (tamże). Ponadto, co Higgins (1996) uważa za najważniejszą funkcję wiedzy o sobie, dzięki Ja ludzie dowiadują się jakie są ich mocne i słabe strony, zdolności i ograniczenia. Dzieje się to po to, aby rozpoznać zagrożenia i pożytki płynące z otoczenia oraz nabyć wiedzę, w jaki sposób wybierać oraz jakimi metodami najłatwiej osiągać cel. Ja pełni więc nadrzędną funkcję samoregulacyjną. Konsekwencją procesu samoregulacji jest poczucie własnej wartości, pod względem którego ludzie różnią się między sobą, choć większość z nas posiada pozytywny wizerunek siebie. Pozytywny, bo chroniony przez motyw autowaloryzacji (*self-enhancement*), który jest jednym z czterech motywów związanych z Ja. Autowaloryzacja to dążenie do obrony, podtrzymania lub nasilenia dobrego mniemania o sobie (Wojciszke, 2004). Innymi słowy, wzmocnienie pozytywności własnego Ja lub jego obrona przed negatywną informacją z otoczenia (Sedikides, 1993). Motyw ten jest uniwersalny, silny i powszechny, niezależny od kulturowych uwarunkowań obrazu siebie (Sedikides, Gaertner i Toguchi, 2003). Działanie tego motywu uwi-

docznia się m.in. w stosowanych strategiach autoprezentacyjnych (Baumeister, 1982), w przewidywaniach przyszłych sukcesów (Weinstein, 1980), czy w dokonywanych autoatrybucjach (Snyder i Higgins, 1988). Skłonność do upożytywniania obrazu własnej osoby jest tak silna, że Allport (1961) nazywa motyw autowaloryzacji centralnym celem ludzkiej egzystencji, a Greenwald (1980) mówi o „totalitarnym ego”, ze skłonnością do zniekształcania faktów.

Drugim, istotnym motywem w procesie spostrzegania siebie jest motyw autoweryfikacji (*self-verification*), który polega na dążeniu do poszukiwania zgodnych i spójnych z już posiadanymi informacjami o sobie (Swann, 1990), nawet jeśli są to informacje negatywne. Zgodność ta zapewnia i wzmacnia poczucie ładu i kontroli, choć jednocześnie może sprzyjać iluzjom (Lillqvist i Lindeman, 1998). Rozumienie autoweryfikacji wywodzi się z teorii dysonansu poznawczego oraz teorii równowagi poznawczej (Festinger, 1957; Heider, 1958), które zakładają, że ludzie zwracają większą uwagę na zgodną informację zwrotną na własny temat, lepiej sobie ją przypominają (Swann i Read, 1981b), traktują ją jako bardziej wiarygodną i diagnostyczną (Swann i in., 1987), a także skłonni są nawet do przeznaczenia osobistych funduszy by ją zdobyć (Swann i Read, 1981a).

Trzeci motyw związany ze strukturą Ja to samopoznanie (*self-understanding, self-assessment*), czyli motywacja do poszukiwania trafnej, obiektywnej wiedzy na swój temat, nawet jeśli jest nieprzyjemna (Sedikides, 1993). Trafna wiedza o sobie przynosi wiele gratyfikacji: ułatwia samoregulację oraz ustalanie kolejności celów, przyspiesza przetwarzanie informacji o sobie i wpływa na percepcję otoczenia społecznego (Gollwitzer, 1999). Ponadto umożliwia poznawcze dystansowanie się wobec samego siebie oraz kontrolę nad samym sobą (Kofta, 1979). Jednakże taka ekspozycja na diagnostyczne informacje o Ja wymaga spełnienia pewnych warunków. Ludzie czynią to chętniej, jeśli wzbudzi się w nich niepewność co do posiadania jakiejś wartościowej cechy (Sedikides i Strube, 1997), a także jeśli będą przekonani co do możliwości jej kontrolowania i rozwijania (Dunning, 1995). W przeciwnym wypadku, zaczynają poszukiwać pochlebnych informacji o sobie kosztem ich diagnostyczności (Wojciszke, 2004). Trafna wiedza o sobie poszukiwana jest na różne sposoby – ludzie mogą wykonywać diagnostyczne testy lub rozwiązywać podobne zadania (Sedikides, 1993), mogą też dokonywać porównań społecznych (Wood, 1989), angażować myślenie atrybucyjne (Bradley, 1978), korzystać z informacji o powszechności czy posługiwać się wspomnieniami przeszłych zdarzeń (Ross, 1989). Jednakże nie wszystkie z tych strategii sprzyjają trafności samooceny. Ocena własnych zdolności i przewidywanie sukcesu versus porażki zależy też od stopnia autokoncentracji oraz oceny możliwości samodoskonalenia i samonaprawy.

Samonaprawa (*self-improvement*) zaś jest czwartym motywem związanym ze strukturą Ja. Jest to dążenie do rzeczywistego poprawienia własnych cech, umiejęt-

ności, stanu zdrowia, czy dobrostanu (Wojciszke, 2004). Lokowanie przyczyn porażki w sobie powinno zwiększyć niezgodność między Ja i standardem, a co za ty idzie – negatywny afekt. Jednakże dostrzeganie możliwości samonaprawy prowadzi do przyszłej zgodności. Jakiegokolwiek koszty dla samooceny są kompensowane przez odległe korzyści wynikające z trafnego samopoznania. Gdy jednak samonaprawa wydaje się niemożliwa, trafna samoocena może prowadzić do trudnej do zredukowania rozbieżności (między Ja i standardem), stąd preferencja lokowania przyczyn porażek w otoczeniu (Duval i Duval, 1987). Teoria przedmiotowej samoświadomości każe przewidywać, że samonaprawa pojawia się głównie w sytuacji autokoncentracji (Wojciszke, 2004). Rzeczywista poprawa własnych cech bądź umiejętności związana jest z osądem jak dobrze jednostka może realizować działania potrzebne do osiągnięcia sukcesu, krótko mówiąc – z poczuciem własnej skuteczności.

Celem badań była weryfikacja hipotezy o dobroczynnym wpływie metawiedzy Ja (MJ) na poszukiwanie diagnostycznych (tj. sprzyjających samowiedzy i samonaprawie) informacji na swój temat. Dotychczasowe wyniki badań nad poznawczymi i motywacyjnymi warunkowaniami metawiedzy Ja wskazują na to, że osoby o wysokiej MJ chętniej niż osoby o niskiej MJ korzystają z informacji sprzyjających samopoznaniu i samonaprawie, przy czym nie rezygnują z danych autowaloryzacyjnych (self-enhancement; Brycz, 2014b). Są też bardziej zainteresowane informacją zwrotną o wynikach kwestionariuszy funkcjonowania społecznego (Wyszomirska-Góra i Brycz, 2014) i kwestionariuszy osobowości (Brycz i in., 2018).

HIPOTEZY

Hipoteza 1: Osoby o wyższym metapoznawczym Ja (MJ) będą chętniej poszukiwać diagnostycznych informacji o sobie niż osoby o niższym MJ, zarówno w pierwszym, jak i drugim pomiarze.

Hipoteza 2: Metapoznawcze Ja jest predyktorem dążenia do zaspokojenia potrzeb samowiedzy i samonaprawy.

UCZESTNICY BADANIA

W badaniu wzięło udział 225 osób w wieku od 19 do 40 lat. Badani, jako że uczestniczyli w badaniu dwukrotnie, podawali swoje imię i nazwisko, numer indeksu, adres e-mail oraz pisemnie wyrażali zgodę na jawne uczestnictwo w badaniu (zatwierdzonym przez Biuro Ochrony Informacji Niejawnych i Danych Osobowych UG oraz Komisję Etyki UG).

W I turze uczestniczyło 114 kobiet i 111 mężczyzn (średnia wieku $M=21.03$; $SD=2.83$), w II turze zaś znalazło się 105 kobiet i 104 mężczyzn (średnia wieku $M=21.62$; $SD=3.76$). 16 osób nie podało swojego wieku. Badanymi osobami byli studenci II roku Wydziałów Filo-

logicznego oraz Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego, studujący w trybach dziennym oraz zaocznym na kierunkach: socjologia, pedagogika, praca socjalna, psychologia, amerykanistyka, filologia angielska, skandynawistyka. Uczestnicy badani byli w odstępie półrocznym.

PROCEDURA BADANIA

Badanie przeprowadzone zostało grupowo (w grupach 5 – 30 osobowych) na dwóch Wydziałach Uniwersytetu Gdańskiego: Filologicznym oraz Nauk Społecznych. Na początku spotkania uczestnicy uzyskiwali informację, że badanie dotyczy różnych aspektów funkcjonowania akademickiego.

Każda osoba badana otrzymywała zestaw kwestionariuszy opatrzonej instrukcją, w skład którego wchodziły: Skrócony Kwestionariusz Metapoznawczego Ja – MJ-24 (Brycz i Konarski, 2016) oraz Kwestionariusz Motywów Ja (*Self-Diagnostic Motive Scale*) (Brycz i in., 2018). Wypełnienie zestawu kwestionariuszy trwało od 20 do 30 minut. Te same osoby badano tymi samymi narzędziami dwukrotnie. Pierwszy raz w semestrze zimowym, drugi pomiar został przeprowadzony w semestrze letnim roku akademickiego 2015/2016.

NARZĘDZIA POMIAROWE

Do pomiaru poziomu metapoznawczego Ja użyto Kwestionariusza Metapoznawczego Ja (MJ-24) (Brycz i Konarski, 2016), gdzie badani ustosunkowują się na sześciostopniowej skali Likerta (gdzie 1 oznacza „zdecydowanie się nie zgadzam”, a 6 – „zdecydowanie się zgadzam”) do stwierdzeń będących przykładami prawidłowości psychologicznych, które obserwują we własnych myślach, uczuciach i zachowaniu. Przykładowe pozycje, jakie zawiera MJ-24 to: „Lepiej zapamiętuję wiadomości, gdy mogę je odnieść do już posiadanej wiedzy” (przejaw generatywności pamięci) – pozycja 6; „Nie lubię tych osób, zjawisk czy nawet potraw, które w przeszłości skojarzyły mi się z czymś przykrym” (warunkowanie klasyczne) – pozycja 11; „Gdy ktoś obdarza mnie prezentem, to ja odwzajemnam mu się tym samym” (reguła wzajemności) – pozycja 21. Rzetelność Kwestionariusza MJ-24 była satysfakcjonująca – przy pierwszym pomiarze: α -Cronbacha = .71; przy drugim: α -Cronbacha = .77.

Natomiast do pomiaru motywów związanych z Ja użyto SDMS (*Self-Diagnostic Motive Scale*), dla uproszczenia nazwanym tutaj Kwestionariuszem Motywów Ja (Brycz i in., 2018). Badani mają za zadanie odnieść się do sześciu stwierdzeń, opisujących poszukiwane przez nich informacje, dotyczące własnej osoby. Mają do dyspozycji sześciostopniową skalę, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie nie”, natomiast 6 – „zdecydowanie tak”. Poszczególne stwierdzenia układają się w trzy czynniki związane z poszukiwaniem diagnostycznych informacji o sobie, mianowicie:

1. samooszacowanie wykonania czynności, np. „Co dobrze, a co źle świadczyło o mnie w tych testach?"; innymi słowy to natężenie poszukiwania informacji zwrotnych o poziomie wykonania zadania, a pochodzących z sposobu rozwiązania zadania i osiągniętego wyniku;
2. samonaprawa, np. „Co powinienem/nam zrobić, by lepiej mi się wiodło?"; czyli natężenie poszukiwania informacji ważnych dla samonaprawy oraz;
3. wiedza o sobie (wiedza o Ja) wynikająca z porównania ja vs inni, np. „W czym jestem lepszy(a)/gorzszy(a) od większości badanych?"; czyli natężenie poszukiwania informacji o poziomie wykonania zadania z porównania własnych wyników z wynikami osiąganymi przez inne osoby.

Rzetelność Kwestionariusza Motywów Ja wynosiła: pierwszy pomiar – α -Cronbacha =.93, drugi pomiar – α -Cronbacha =.95.

ZMIENNE

Zmienna niezależna: poziom metawiedzy Ja – zmienna ciągła.

Zmienne zależne: motywy związane z Ja (motyw samooszacowania wynikający z wykonania bieżącego zadania; motyw samonaprawy; motyw wiedzy o Ja wynikający z porównania ja – inni).

WYNIKI

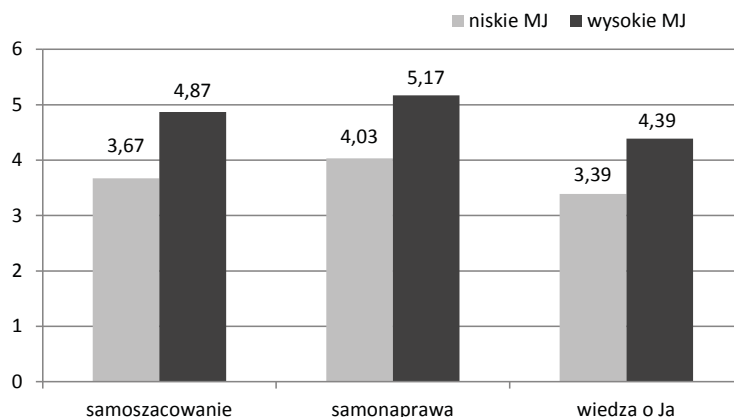
MJ A POSZUKIWANIE DIAGNOSTYCZNYCH INFORMACJI O SOBIE – PIERWSZY POMIAR

W celu weryfikacji hipotezy o intensywniejszym poszukiwaniu diagnostycznych informacji o sobie przez osoby o wysokim MJ (w porównaniu do osób o niskim MJ), podzielono osoby badane ze względu na wysokość wyniku uzyskanego w Kwestionariuszu MJ-24 (MJ wysokie vs MJ niskie) oraz przeprowadzono analizę testem

t-Studenta dla prób niezależnych. Analiza wykazała, że motyw samooszacowania wynikający z wykonania bieżącego zadania jest istotnie statystycznie zróżnicowany w zależności od tego, czy dotyczy osób z wysokim MJ (>4.57) czy z niskim MJ (<3.77). Innymi słowy, średnia ocen motywu samooszacowania u osób z wysokim MJ ($M=4.87$; $SD=1.22$) jest istotnie wyższa od średniej ocen motywu samooszacowania u osób z niskim MJ ($M=3.67$; $SD=1.32$); $t(75)=-4.07$; $p<.001$; d Cohena =.94. Ponadto średnia ocen motywu samonaprawy u osób z wysokim MJ ($M=5.17$; $SD=1.04$) jest istotnie wyższa od średniej ocen motywu samonaprawy u osób z niskim MJ ($M=4.03$; $SD=1.17$); $t(75)=-4.46$; $p<.001$; d Cohena =1.02. Średnia ocen motywu wiedzy o Ja u osób z wysokim MJ ($M=4.39$; $SD=1.21$) jest również istotnie wyższa od średniej ocen motywu wiedzy o Ja u osób z niskim MJ ($M=3.39$; $SD=1.25$); $t(75)=-3.53$; $p<.01$; d Cohena =.81 (por. Rycina 1).

MJ A POSZUKIWANIE DIAGNOSTYCZNYCH INFORMACJI O SOBIE – DRUGI POMIAR

Pomiar drugi przeprowadzony z udziałem tych samych osób stanowi próbę replikacji wyników uzyskanych w pomiarze pierwszym. Z uwagi na to, że są to tylko dwa pomiary, nie możemy mówić o badaniu longitudinalnym, jednak dzięki ponownemu testowaniu weryfikujemy wcześniej postawione hipotezy. Analogicznie do pierwszego, także w drugim pomiarze podzielono osoby badane ze względu na wysokość wyniku uzyskanego w Kwestionariuszu MJ-24 (MJ wysokie vs MJ niskie) oraz przeprowadzono analizę testem t-Studenta dla prób niezależnych. Zgodnie z oczekiwaniem analiza wykazała, że motyw samooszacowania wynikający z wykonania bieżącego zadania jest istotnie statystycznie zróżnicowany w zależności od tego, czy dotyczy osób z wysokim MJ (>4.78) czy z niskim MJ (<3.88). Zatem średnia ocen motywu samooszacowania u osób z wysokim MJ ($M=5.00$; $SD=1.01$) jest istotnie wyższa od średniej ocen motywu samooszacowania u osób z niskim MJ ($M=3.92$; $SD=1.35$);

Ryc. 1. Metapoznawcze Ja i poszukiwanie diagnostycznych informacji o sobie w pomiarze I
(Źródło: opracowanie własne)

$t(76)=-4.02; p<.001; d$ Cohena =.92. Ponadto średnia ocen motywu samonaprawy u osób z wysokim MJ ($M=5.26; SD=.89$) jest istotnie wyższa od średniej ocen motywu samonaprawy u osób z niskim MJ ($M=3.73; SD=1.31$); $t(76)=-6.11; p<.001; d$ Cohena =1.40. Średnia ocen motywu wiedzy o Ja u osób z wysokim MJ ($M=4.57; SD=1.51$) jest również istotnie wyższa od średniej ocen motywu wiedzy o Ja u osób z niskim MJ ($M=3.38; SD=1.51$); $t(76)=-3.41; p<.01; d$ Cohena =.78 (por. Rycina 2).

Replikacja wyniku z pierwszej tury badania potwierdza założenia konstruktu metapoznawczego Ja. Tylko osoby świadome błędów (*biases*) we własnych myślach, postawach i zachowaniu dążą do poszukiwania diagnostycznej wiedzy o sobie, która to wiedza z kolei wspiera tworzenie złożonej struktury metapoznawczego Ja.

WPŁYW MJ NA POSZUKIWANIE DIAGNOSTYCZNYCH INFORMACJI O SOBIE – PIERWSZY POMIAR

W celu sprawdzenia możliwości przewidywania dążenia do gromadzenia diagnostycznych informacji o sobie na podstawie wysokości metapoznawczego Ja przeprowadzono analizę regresji jednozmiennowej, w której zmienną wyjaśnianą było poszukiwanie diagnostycznych informacji o sobie (każdy czynnik SDMS osobno), a zmienną wyjaśniającą poziom MJ.

Motyw samooszacowania

Zaproponowany model regresji okazał się dobrze dopasowany do danych $F(1, 202)=20.43; p<.001$. Na podstawie współczynnika skorygowanego R^2 widzimy, że wyjaśnia on 9% wariacji zmiennej zależnej. Na podstawie współczynników regresji można stwierdzić, że MJ jest pozytywnie powiązane z motywem samooszacowania, wynikającego z wykonania bieżącego zadania ($\beta=.30; p<.001$) – im wyższy poziom MJ, tym większa motywacja do poszukiwania wiedzy na swój temat na podstawie osiągniętego wyniku.

Motyw samonaprawy

Zaproponowany model regresji również okazał się dobrze dopasowany do danych $F(1, 202)=22.29; p<.001$. Na podstawie współczynnika skorygowanego R^2 można stwierdzić, że wyjaśnia on 10% wariacji zmiennej zależnej. Na podstawie współczynników regresji widać, iż MJ jest pozytywnie powiązane z motywem samonaprawy ($\beta=.31; p<.001$) – im wyższy poziom MJ, tym większa motywacja do samonaprawy.

Wiedza o Ja

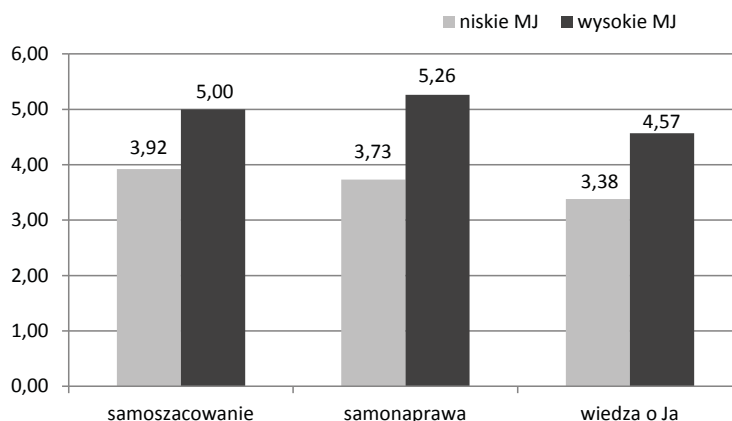
Model regresji jednozmiennowej i tu okazał się dobrze dopasowany do danych $F(1, 202)=18.04; p<.01$. Współczynnik skorygowany R^2 pokazuje, że model wyjaśnia 8% wariacji zmiennej zależnej. Korelacja między predyktorem, a zmienną zależną jest dodatnia ($\beta=.29; p<.01$). Oznacza to, że im wyższy poziom MJ, tym większa motywacja do czerpania wiedzy z porównania swoich wyników z wynikami innych osób.

WPŁYW MJ NA POSZUKIWANIE DIAGNOSTYCZNYCH INFORMACJI O SOBIE – DRUGI POMIAR

W celu potwierdzenia możliwości przewidywania dążenia do gromadzenia diagnostycznych informacji o sobie na podstawie wysokości metapoznawczego Ja przeprowadzono analizę regresji jednozmiennowej, w której zmienną wyjaśnianą było poszukiwanie diagnostycznych informacji o sobie (każdy czynnik SDMS osobno), a zmienną wyjaśniającą poziom MJ podczas drugiego pomiaru.

Motyw samooszacowania

Zaproponowany model regresji okazał się dobrze dopasowany do danych $F(1, 219)=16.50; p<.001$. Na podstawie współczynnika skorygowanego R^2 widzimy, że wyjaśnia on 7% wariacji zmiennej zależnej. Na podstawie współczynników regresji można stwierdzić, że MJ jest

Ryc. 2. Metapoznawcze Ja i poszukiwanie diagnostycznych informacji o sobie w pomiarze II
(Źródło: opracowanie własne)

pozytywnie powiązane z motywem samooszacowania, wynikającego z wykonania bieżącego zadania ($\beta = .27$; $p < .001$) – im wyższy poziom MJ, tym większa motywacja do poszukiwania wiedzy na swój temat na podstawie osiągniętego wyniku.

Motyw samonaprawy

Zaproponowany model regresji również okazał się dobrze dopasowany do danych $F(1, 219) = 23.61$; $p < .001$. Na podstawie współczynnika skorygowanego R^2 można stwierdzić, że wyjaśnia on 10% wariacji zmiennej zależnej. Na podstawie współczynników regresji widać, iż MJ jest pozytywnie powiązane z motywem samonaprawy ($\beta = .31$; $p < .001$) – im wyższy poziom MJ, tym większa motywacja do samonaprawy.

Wiedza o Ja

Model regresji jednozmiennowej okazał się dobrze dopasowany do danych $F(1, 219) = 12.12$; $p < .01$. Współczynnik skorygowany R^2 pokazuje, że model wyjaśnia 5% wariacji zmiennej zależnej. Korelacja między predyktorem, a zmienną zależną jest dodatnia ($\beta = .23$; $p < .01$). Oznacza to, że im wyższy poziom MJ, tym większa motywacja do czerpania wiedzy z porównania swoich wyników z wynikami innych osób.

DYSKUSJA

Znajomość i świadomość prawidłowości psychologicznych, przejawiających się we własnym zachowaniu stanowi metawiedzę Ja. Innymi słowy, jest to utrzymywany zarówno w pamięci semantycznej, jak i epizodycznej przystosowawczy i adaptacyjny wgląd we własne tendencje. Dwukrotne badanie, na tej samej kohorcie wykazało, że osoby o wyższym metapoznawczym Ja intensywniej niż osoby o niskim poziomie tej cechy poszukują diagnostycznych informacji na swój temat, krótko mówiąc, realizują motyw samopoznania i samonaprawy. Częściej zadają sobie pytania: „jak wypadam na tle innych ludzi?”, „co dobrze lub źle świadczy o mnie w wykonywanych przeze mnie zadaniach?”, w końcu – „co mogę zrobić, by lepiej mi się wiodło?”. Poszukiwanie takich informacji stanowi integralny składnik metapoznawczego Ja i może być swoistym wyznacznikiem dojrzałości osobistej (Obuchowski, 2000), charakteryzującej się nieustającą potrzebą rozwoju (Jarymowicz, 2008).

Wyniki opisanych powyżej badań są zgodne z dotychczasowymi doniesieniami naukowymi w temacie metapoznawczego Ja (Wyszomirska-Góra i Brycz, 2014) – im wyższy poziom tej cechy, tym większa potrzeba poszukiwania diagnostycznych informacji o sobie. Diagnostycznych, czyli także takich, które mogą okazać się negatywne (Brycz i in., 2018), mimo że powszechną ludzką tendencją jest poszukiwanie informacji diagnostycznych i pozytywnych jednocześnie (Morrison i Cummings, 1992). Wygląda zatem na to, że świadomość błędów i prawidłowości psychologicznych spełnia funkcję regulacyjną oraz wzmacnia czujność, gdy ego jest zagrożone (Brycz

i in., 2018). Pozytywny związek pomiędzy metapoznawczym Ja i motywacją do samowiedzy i samonaprawy jest niewątpliwy, aczkolwiek „moc” tego pierwszego do przewidywania dążenia do poszukiwania diagnostycznych informacji o sobie jest niezbyt silna (MJ wyjaśnia od 5 do 10 procent zmienności zmiennej zależnej, czyli motywów samopoznania i samonaprawy). Dzieje się tak dlatego, że na realizowanie adaptacyjnych motywów związanych z Ja wpływ mają także inne zmienne, jak choćby aktualne samopoczucie fizyczne czy sytuacja rodzinna. Nie postulujemy, że metapoznawcze Ja jest konstruktem nadrzędnym, wyjaśniającym dobrostan i szczęście człowieka oraz jego zdolność do samoregulacji. Pokazujemy natomiast pewien element funkcjonowania poznawczego na poziomie meta.

LITERATURA

- Allport, G.W. (1961). *Pattern and growth in personality*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Bar-Tal Y., Brycz H., Dolinska B., Dolinski D. (2017). When saying that you are biased means that you are accurate? The moderating effect of cognitive structuring on relationship between metacognitive self and confirmation bias use. *Current Psychology*, 1-7. <https://doi.org/10.1007/s12144-017-9729-y>.
- Baumeister, R.F. (1982). A self-presentational view of social phenomena. *Psychological Bulletin*, 91, 3-26.
- Bradley, G.W. (1978). Self-serving biases in the attribution process: A reexamination of the fact or fiction question. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 56-71.
- Brycz, H. (2004). *Trafność spostrzegania własnych i cudzych zachowań*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Brycz, H., Karasiewicz, K. (2011). *Skala Metapoznawczego Ja: związki między metapoznaniem Ja a zdolnością do samoregulacji*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Brycz, H. (2012). *Człowiek – instrukcja obsługi. Przewodnik po zachowaniach społecznych*. Sopot: Smak Słowa.
- Brycz, H. (2014a). Metacognitive self and the elements of human ability to self-regulate. *Journal of Neuroscience and Sensory Applications*, 1, 1-5.
- Brycz, H. (2014b). *Metawiedza Ja oraz jej poznawcze i motywacyjne uwarunkowania*. Referat, sesja tematyczna IV, prowadzący: prof. dr hab. Czesław Nosal, Wrocław: XXIII Kolokwia Psychologiczne „Podmiotowość człowieka we współczesnym świecie”.
- Brycz, H., Konarski, R. (2016). Narzędzie do pomiaru Metapoznawczego Ja: MJ-24. *Psychologia Społeczna*, 4, 39, 509-526.
- Brycz, H., Wyszomirska-Góra, M., Konarski, R. Wojciszke, B. (2018). Metacognitive self fosters drive for self-knowledge. The role of metacognitive self for the motivation to search diagnostic information about self. *Polish Psychological Bulletin*, 49, 1, 66-76.
- Cooper, M.J., Grocutt, E., Deepak, K., Bailey, E. (2007). Metacognition in anorexia nervosa and nondieting controls: A preliminary investigation. *The British Journal of Clinical Psychology*, 46, 113-117.
- Cross, D.R., Paris, S.G. (1988). Developmental and instructional analyses of children's metacognition and reading comprehension. *Journal of Educational Psychology*, 80, 2, 131-142.

- Dunlosky, J., Metcalfe, J. (2009). *Metacognition*. Washington D.C.: Sage Publications.
- Dunning, D. (1995). Trait importance and modifiability as factors influencing self-assessment and self-enhancement motives. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 341-355.
- Duval, T.S., Duval, V.H. (1987). Level of perceived coping ability and attribution for negative events. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 5, 452-468.
- Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Evanston: Row, Peterson.
- Flavell, J. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive developmental inquiry. *American Psychologist*, 34, 906-911.
- Gollwitzer, P.M. (1999). Implementation intentions: Strong effects of simple plans. *American Psychologist*, 54, 493-503.
- Greenwald A.G. (1980). The totalitarian ego: Fabrication and revision of personal history. *American Psychologist*, 35, 603-618.
- Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. New York: Wiley.
- Hennessey, M. G. (1999). *Probing the dimensions of metacognition: Implications for conceptual change teaching-learning*. Paper presented at the annual meeting of the National Association for Research in Science Teaching, Boston, MA. Pobrane z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED446921.pdf> (dostęp: 27 maja 2018).
- Higgins, E.T. (1996). The "self digest": Self-knowledge serving self-regulatory functions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 6, 1062-1083.
- Jarymowicz, M. (2008). *Psychologiczne podstawy podmiotowości: szkice teoretyczne, studia empiryczne*. Warszawa: PWN.
- Jost, J., Kruglanski, A., Nelson, T. (1998). Social Metacognition: An Expansionist Review. *Personality and Social Psychology Review*, 2, 137-154.
- King, A. (1998). Transactive peer tutoring: Distributing cognition and metacognition. *Educational Psychology Review*, 10, 57-74.
- Kofta, M. (1979). *Samokontrola a emoceje*. Warszawa: PWN.
- Koriat, A. (2007). Metacognition and consciousness. W: P. Zelazo, M. Moscovitch (red.), *The Cambridge handbook of consciousness* (s. 289-325). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Lilqvist, O., Lindeman, M. (1998). Belief in astrology as a strategy for self-verification and coping with negative life-events. *European Psychologist*, 3, 202-208.
- Lories, G., Dardenne, B., Yzerbyt, V.Y. (1998). From social cognition to metacognition. W: V.Y. Yzerbyt, G. Lories, B. Dardenne (red.), *Metacognition: Cognitive and social dimensions* (s. 1-15). London: Sage.
- Markus, H. (1980). Ja w myśli i pamięci. W: T. Maruszewski (red.) (1993), *Poznanie, afekt, zachowanie*. Warszawa: PWN.
- Martinez, M.E. (2006). *What is metacognition? Phi Delta Kappan* (s. 696-699). Pobrane z: https://erlc.ca/documents/what_is_metacognition_2014-05-26.doc (dostęp:10.05.2018)
- Morrison, E.W., Cummings, L.L. (1992). The impact of feedback diagnosticity and performance expectations on feedback seeking behavior. *Human Performance*, 5, 4, 251-264.
- Nisbett, R.E., Ross, L. (1980). *Human inferences: Strategies and shortcomings of social judgment*. New York: Prentice Hall.
- Obuchowski, K. (2000). *Od przedmiotu do podmiotu*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej.
- Ross, M. (1989). The relations of implicit theories to the construction of personal histories. *Psychological Review*, 96, 341-357.
- Sedikides, C. (1993). Assessment, enhancement, and verification determinants of the self-evaluation process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 317-338.
- Sedikides, C., Strube, M.J. (1997). Self-evaluation: To thine own self to be good, to thine own self to be sure, to thine own self to be true, and to thine own self to be better. *Advances in Experimental Social Psychology*, 29, 209-269.
- Sedikides, C., Gaertner, L., Toguchi, Y. (2003). Pancultural self-enhancement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 60-79.
- Snyder, C.R., Higgins, R.L. (1988). Excuses: Their effective role in the negotiation of reality. *Psychological Bulletin*, 104, 23-35.
- Swann, W.B., Jr., Read, S.J. (1981a). Acquiring self-knowledge: The search for feedback that fits. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41, 1119-1128.
- Swann, W.B., Jr., Read, S.J. (1981b). Self-verification processes: How we sustain our self-conceptions. *Journal of Experimental Social Psychology*, 17, 351-372.
- Swann, W.B., Jr., Griffin, J.J., Predmore, S., Gaines, B. (1987). The cognitive-affective crossfire: When self-consistency confronts self-enhancement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 881-889.
- Swann, W.B., Jr. (1990). To be adored or to be known? The interplay of self-enhancement and self-verification. W: E.T. Higgins, R.M. Sorrentino (red.), *Handbook of motivation and cognition: Foundations of social behavior* (t. 2, s. 408-448). New York: Guilford Press.
- Taylor, S.E., Brown, J.D. (1988). Illusions and well-being. A social – psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin*, 103, 193-210.
- Weinstein, N.D. (1980). Unrealistic optimism about future life events. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 806-820.
- Wojciszke, B. (2004). *Człowiek wśród ludzi: zarys psychologii społecznej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Wojciszke, B. (2011). *Psychologia społeczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Wood, J.V. (1989). Theory and research concerning social comparison of personal attributes. *Psychological Bulletin*, 106, 231-248.
- Wundt, W. (1883). Über die Messung psychischer Vorgänge [On the measurement of psychological processes]. *Philosophische Studien*, 1, 251-260.
- Wyszomirska-Góra, M., Brycz, H. (2014). *Metapoznawcze Ja*. VI Sympozjum Sopotkie Młodych, 16 maja 2014, Sopot.

